

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Evert Johansson*
 Härad: *Aspeland* Adress: *Fröreda, Järnforsen*
 Socken: *Fröreda* Berättat av: *olika personer*
 Uppteckningsår: *1942* Född år *i*

Färskilt kök, skilt fr. vardagsstugan. s. 1. *6tn. II: 26-27.*
 Eldstadens placering i husets mittlinje. s. 3. *6tn. II: 28.*
 Gårdsgrändar. s. 5-6. *6tn. II: 41.*
 Lredjebänk. s. 7-8. *6tn. III: 8.*
 Låshäppar. s. 9-10. *6tn. III: 10.*
 Låv. s. 11-12. *6tn. III: 11.*
 Uppsättning av säd och hö på fällen. s. 13-14. *6tn. III: 13.*
 Oxar. s. 15. *6tn. III: 29.*

Frågelista, sektion II. Nr 26-27.

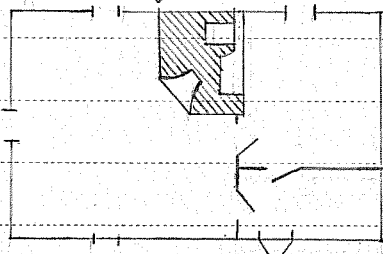
Ämne: Särskilt kök, skilt från vardagsstugan.

1. A. Fröseda by.
 B. $\frac{1}{8}$ mantal i Rindögården.
2. A. Hemmansägaren Johan Johansson.
 B. Ägare själv av gården. Areal:

Stu II 26-27

Gården födde 5 nötkreatur och 1 häst.

3. Böningshuset ~~hade~~^{har} särskilt kök, skilt från vardagsstugan. Eldstaden ^{ligger}~~ligger~~ vid bakre långväggen. Dess murkropp ^{ligger}~~ligger~~ i stugan. Bakugnen, som flyttades ut i köket på 1870-talet, ^{myrmade}~~myrmade~~ ^{där}~~där~~ mot husets gavel. Se nedanst. ritning!

4. A. Hus med eldstad mitt under ryggen
furnos.
- B. Men den under § 3 beskrivna placeringen var
den vanligaste
- C. Den under § 4 A beskrivna placeringen förekom
endast i 3 av byns 18 bondgårdar samt en
och annan backstuga men har sedan blivit
allmänrådande vid nybyggnader.
5. B. Per. 1850-1900 ses.
- D. För förhållandena efter 1900 se § 4 C !
6. Meddelare: vänd!
Upplysare: understeknad, född i Fröreda,
Järeda socken år 1900.
Overt Johanneson 3/2 1941.

Frågelista, sektion II. Nr 28.

Ömne: Eldstadens placering i husets mittlinje.

1. A. Fröreda by.
B. $\frac{1}{8}$ mantal i Rudegården.
2. A. Hemmansägarna Johan Håll och J. W.
Jonsson.
B. Ägare av gården i tur och ordning.

Gården födde 5 nötkreatur och 1 häst.

3. Eldstaden hade sin plats i husets mittlinje,
vid mitten av en mellanvägg. Skorstenen
placerad mitt över ryggen. Den var
ursprungligen stor och sammansatt av
liggande stenblock.

4. A. Hus med eldstad vid bakre långväggen.
B. Den under § 3 beskrivna placeringen
var inte den vanligaste. Av de 3
bondstugor i Fröreda by, där den före-

Netu II:28

kommer, kunnas 2 rubriceras som
herreskapsbyggningar. Men denna eld-
stadsplacering förekom också i många
backstugor och så slutligen den enda
i alla under perioden nybyggda hus.

C. Högrentliga bondstugor i byn ha 15
kraft eldstaden vid bakre långväggen
och blott 3 i mittlinjen.

5. B. Per. 1850-1900 ses.

D. Som framgår av S 4 B (slutet), går
elvecklingen mot eldstad i husets mitt-
linje.

6 Meddelare: värd!

Upptecknare: undertecknad, född i
Fröreda, Järreda socken 1900.

Evert Johansson

6/12 1941.

Frågelista, sektion II. Nr 41.

Ämne: Gärdesgårdar.

- 1-2. Uppgiften avser hela Låreda socken, där jordbrukarna i allmänhet voro medel- och småbönder samt torpare och skogstillgången var god.
3. Gärdesgårdar var vanligt slag förekommo med hankar av vedda gran-
vidjor och stängslan av mycket långa, föga sluttande stavar, s. k. trinnor, närmast i stil med frågelistas
fig. 30 b, dock så att endast en
trinnända gick upp mellan tvänne
"hot". Påstötod fanns, enkla,
alternerande å ömse sidor om
gärdesgården. Dessutom förekomma
stengärdesgårdar här och var i
socknen. Pådana med låg stenvall

Hh

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
/ ARKIV

Ela II:41

- nedtill och trågärdesgård ovanpå
har upptecknaren sett undantagsvis.
4. Den ovan angivna typen av trå-
gårdesgård var allmänradande.
Stengärdesgårdar byggdes, när man
vid odling i stembunden mark, såsom
hagar och skogsbrunn, bröt upp
en massa sten, som annars måste
staplas i rösen på själva åker-
marken.
5. B. Per. 1850-1900 ses.
- C. Den mest imponerande stengärdesgården
på Fröreda marker och kanske i socknen
byggdes på 1830-40-talen som gemen-
samhetsarbete av Stengårdens åtta äboar
med kvinnor och barn.
- D. Trågärdesgårdar brukas alltjämt av samma
typ men med stälträd till bänk (fr. o. m.
1920-talet) i stället för grenvidjor.
Evert Johansson 30.1.1942.

Frågelista, sektion III. Nr 8.

Samr: Luddjebrek.

1. S-B. Fröreda by, 4 hemman.
2. S-B. Flera åker. Brak: 3400 tunnland skog, 600 tunnland åker och äng.
3. Man "brände fälle" på sensommaren och sådde kort efteråt i asken. Utsädet nedmyllades med krattor, som kallades "raslor". Syftet med odlingen var både att få mera brödsäd och ny betesmark, det var lika viktigt som det andra. Sådet på fällarna var höstråg. Arbetet skedde i lag, emedan skogen var gemensam för alla bönderna på ett hemman. Hur ofta man svedjade på samma plats är ej gott att riktigt ange, men i ett fall har jag belägg för att det skett med mellanrum av 40-50 år.

Etla III:8

4. A. Man högg också "syrefällor" vilka ej brändes och endast avsågo betet.
- C. Detta förskott, där marken ej lämpade sig för rågodling eller var av mera god beskaffenhet, så att man ej ville bränna.
5. B. Fr. 1850 - 1900 avses.
- D. Just skelshiflet 1900 torde kunna sättas som gräns för vedsjbrukets upplösande i dessa trakter.
6. Meddelare: de å baksidan nämnda m. fl.
Upptecknare: undertecknad, född i Fröreda, Järeda socken år 1900.

Evert Johansson 12/11 1941.

Frågelista, sektion III. Nr 10.

Ämne: Påskåppa.

1. A. Föreda by.

B. $\frac{1}{8}$ mantal i Ändegården.

2. A. Hemmesägaren Emil Johansson.

B. Ägare av gården. Areal:

Gården födde 6 nötkre-
atur och 1 häst. Takeringvärde: 3500 kr.

3. Påskåppan - här kallad "sådingen" - är
av trä och rund, ungefär som i fråge-
listans fig. 35 b men med upprättande
handtag. Bottenen är plåstad av spån.
Bärandeordningen är ett rep i ena hand-
taget. Repet krängdes om halsen,
 varefter man höll i motsatta handtaget
med vänster hand och sådde med höger.
Tidigare skall det ha varit en rem
med solja i den här sådingen.

Ctu III:10

Man använde en haka till att dra upp
linjer över fälten eller också en kort
träklump med en repstump i ena änden
att dra i.

4. Det fanns också sådningar med kalv-
skin till botten.

3. B. Per. efter 1900 mss. - Låskäppa av
typ som den ovan beskrivna användes
alltjämt vid sådd för hand.

D. Den ovan beskrivna sådingen härstammar
ju från 1800-talet. Då användes van-
ligen också en s. k. fjärjekrok till att
dra upp linjer med över fälten. En sådan
bestod av en i bägge ändar spetsig
träklors, fästad i ändan på ett långt skaft.

6. Meddelare: vänd!

Föremålet äges av meddelaren o. upptecknaren.

Upptecknare: undertecknad, född i Frösunda 1900

Overt Johansson 15/2 1942.

Frågelista sektion III. Nr 11.

Ämne: Skärar.

1. A. Fröseda by
B. $\frac{1}{8}$, senare $\frac{1}{4}$ mtl i Storgården.
2. A. Rusthållaren J. P. Jerndahl o. ämnes som P. H. Jerndahl.
B. Om familjens ekonomiska ställning se svar till frågelista I:1, samma punkt.
3. Kornet skars med skära, emedan sträckt ansågs för "klakt", skört att ta med lis, då uten lätt "brakade" sönder. Vidare skar man råg på "fällorna", vedjelanden, där det ej var lätt att gå med lis mellan stubbar och stenar. Formen på skärens blad var som i frågelistans fig. 36 c-d. Skäftets form som i samma fig. d. Bladet var fäst vid skäftet som i sistnämnda figur. Olika slags skärar för olika växtslag

Eku III:11

är ej bekant. Kvinnorna hanterade skärorna.

4. Berättelsen minnar sig ha sett en skära med blad som en "hacka" alltså liknande fig. 36 a-b. Finns ej ju den i § 3 beskrivna typen den vanliga.

5. B. Per. 1850-1900 o. s. v.

D. Efter 1900 har man ej begagnat skära alltaf av såd. med. Någon "fälleriag" har man för öfrigt ej haft att skära. Skärorna ha kommit till användning endast när man skurit nåsken till svinföda o. dyl.

6. Meddelare: vänd!

Föremålet äges av meddelaren o. upptecknaren.

Upptecknare: undertecknad, född i Frösda
11 dec. 1900.

Evert Johansson, 13/2 1942.

Frågelista sektion III. Nr 13.

Samn.: Uppsättning av säd och hö på fälten.

1.-2. Uppgifterna gälla hela socknen.

3. Det nysslådda gräset får torka i långa, rullade "bräslor" (av "breda"). När höet i dessa bredor är torrt, dras det ihop i säten. Säten är utan krake eller mittstör, när det är fråga om engshö, men det tyngre och saftigare insämningshöet, såsom klöver och timotej, krakas ventigen, när det ej kassjas. Kassjan gjordes förr av lantligt gärsgårdstrinn och med vidjehankar. Nu spräms man mestadels upp tälträd mellan i marken nerhotade krakar. Kassjan göres ett par meter i höjd och ventigen minst ett tiotal meter i längd.

Seu III:13

Rågen uppsättes i "rökar", bestående valderna av 16 "nekar" (nekar), 12 till fot. och 4 till hatt. En kavreröke består däremot av 20 nekar, d.v.s. 8 i hatten. Numera sätter man kavren mest i s.-k. gubbar, motsvarande heltraven i Norlind, Sv. allmogens liv, bild 84. Denna uppsättning är ett steg vid regnigt väder.

5. B. Sovar per. efter 1900.

1. Uppsättningsmetoderna desamma på 1800-talet. Slässjan var dock helt av trävirke fram till 1920-talet, och kavren sattes mest i rökar, då man hade bättre tillgång på träkar och arbetskraft.

6. Upptecknare: värd!

Evert Johansson 14/2 1942.

Frågelista sektion III. Nr 29.

Öarne: Öar.

- 1 A. Fröreda by
B. 1 hemman Storgården.

- 2 A. Flera ägare, ättings- och fjärdingsbönder.
B. Areal:

Varje ätting i Storgården födde 5-7
nötkreatur och 1 häst.

3. Man har begagnat öar till att köra
i jorden med, huvudsakligen till att
dra plög och åder. Vidare har man
begagnat öar till på vintern till
att köra ved med såväl hem till
gården som till kolbottarna och
i någon mån vid timmerkörning.
På somrarna äggo öarna på
bete i upplagarna men togo hem
ett slag vid midsommar, då man

Edu III: 29

skulle köra "trädarna".

Bearna köptes vanligen på de offentliga marknaderna. Skutar och iskar varo föremål för ständig handel, varför det ej var säkert, att man begagnade de bearn, man själv uppföll, till dragbeare.

Att köra med enbetsore synes ha varit mera sällsynt men kan naturligtvis ha förekommit hos de mindre besuttna.

En torpare från grannsocknen Mälilla var här åtminstone en vinter på 80-talet och körde timmer med enbetsore. Att köra med kor synes ha varit föga brukligt.

4. A. Man begagnade även häst till van angivna körslor.

B. Men iskar var det vanligaste.

ACC. N:R. M. 8277:17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
3. ARKIV

- C. Där man saknade ^{foder} ~~best~~ till oxar.
5. A. Loser per. 1850-1900.
- B. Efter 1900 har hästen så småningom utträngt oxarna som dragdjur. Ej ett enda par oxar torde nu finnas i socknen. 1920-talet sätter här som i många andra avseenden ett gränsskäl i jordbrukets historia.
6. Meddelare: vänd!
Upptecknare: undertecknad, född i Feb.
reda. 1900.
- Evert Johansson 14/2 1942.